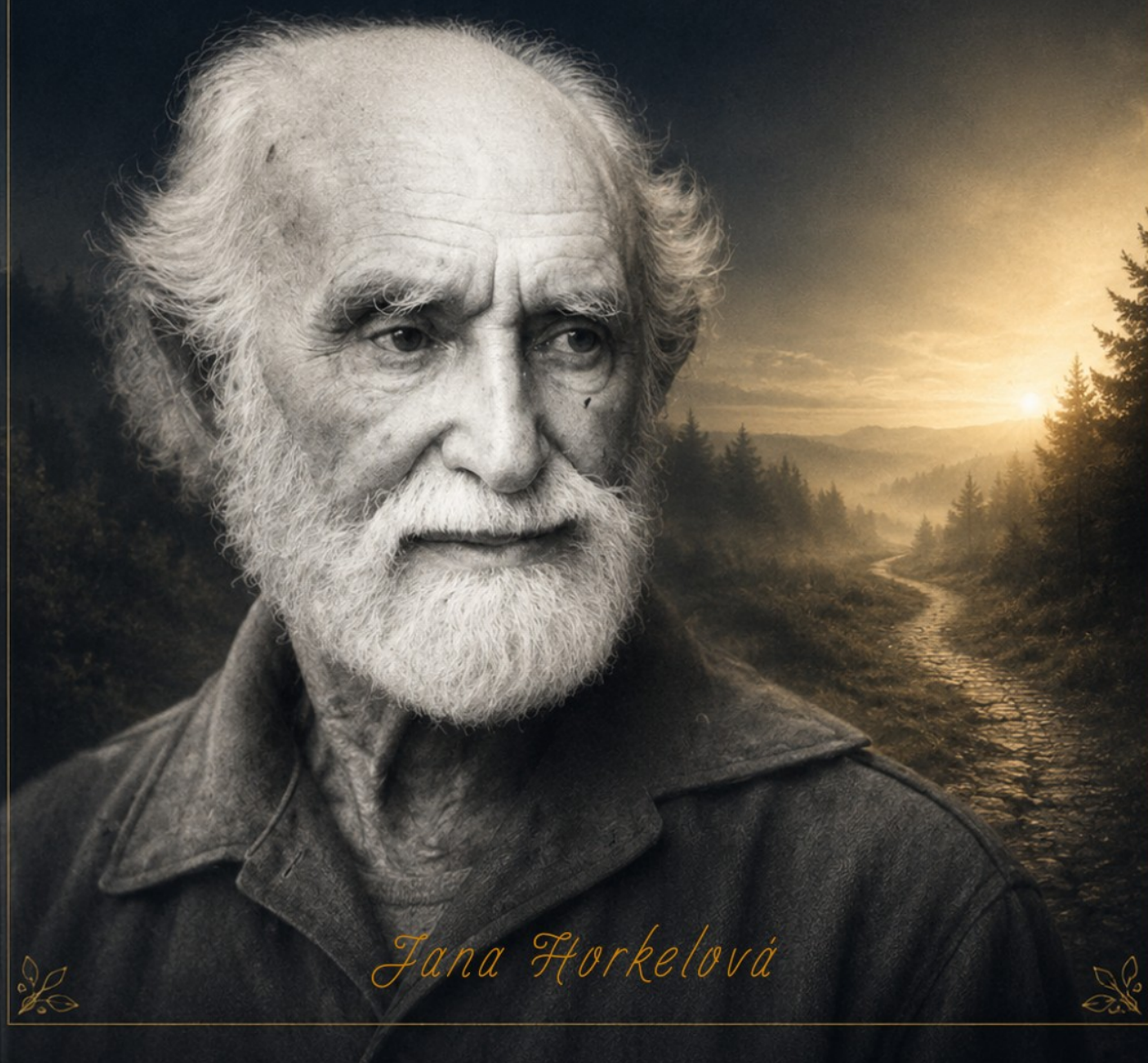

MOUDROST EDUARDA TOMÁŠE

Život, cesta a odkaz jednoho z nejvýznamnějších
českých duchovních učitelů

Jana Horkelová

Obsah

Úvod.....	2
1. Dětství a první otázky.....	3
2. První setkání s duchovní cestou.....	20
3. Život ve stínu nové doby.....	60
4. Když poznání vstoupilo do života.....	107
5. Zkouška, která změnila všechno.....	108
6. Dva životy, jedna cesta.....	130
7. Tichá léta (1970–1989).....	134
8. Návrat ke čtenářům (1989–2002).....	137
9. Odkaz Eduarda Tomáše.....	146
10. Eduard Tomáš odpovídá.....	147
11. Deset klíčových myšlenek Eduarda Tomáše.....	170
12. Průvodce dílem Eduarda Tomáše.....	171
Poděkování.....	173
Použité prameny.....	174
Knihy Eduarda Tomáše.....	174
Knihy Míly Tomášové.....	174
Další využití prameny.....	174
Duchovní literatura, kterou Eduard Tomáš ve svém díle často studoval nebo na ni navazoval.....	175

Úvod

Každá lidská bytost přichází na svět s otázkami. Některé zůstávají skryté pod vrstvami každodenního života a člověk je nikdy nevysloví nahlas. Jiné se ozývají znovu a znovu, ať se člověk nachází kdekoli a prochází jakoukoli životní situací. Jsou to otázky, které nelze umlčet ani zaměstnáním, ani úspěchem, ani majetkem, ani znalostmi. Patří mezi ně i ta nejstarší a nejhlubší ze všech: Kdo skutečně jsem?

Právě tato otázka provázela život Eduarda Tomáše. Neobjevila se náhle v jednom jediném okamžiku. Rostla postupně, stejně jako roste strom ze semínka ukrytého pod povrchem země. Zpočátku byla jen nejasným pocitem, že za běžnou podobou světa existuje něco hlubšího. Později se proměnila v touhu poznat pravdu o člověku, vědomí a samotné podstatě života. Nakonec se stala osou, kolem které se začal otáčet celý jeho život.

Tato kniha vznikla z úcty k této cestě. Vznikla proto, aby zachytila život člověka, který se rozhodl nezůstat na povrchu věcí. Člověka, který se nespokojil s převzatými odpověďmi a který věnoval desítky let hledání přímé zkušenosti. Jeho život nebyl oddělen od světa. Procházel stejnými událostmi jako miliony dalších lidí své doby. Zažil válku, společenské proměny, období nejistoty i období naděje. Pracoval, miloval, učil se, pochyboval a hledal. Právě proto je jeho příběh tak blízký každému, kdo někdy pocítil, že běžné odpovědi nestačí.

Na následujících stránkách budeme sledovat celý oblouk jeho života. Od prvních let dětství přes období hledání, studia a duchovní praxe až po dobu, kdy se stal jedním z nejvýznamnějších českých duchovních učitelů. Budeme se zastavovat u okamžiků, které formovaly jeho pohled na člověka a svět. Budeme se věnovat knihám, které napsal,

myšlenkám, které předával, i zkušenostem, které považoval za klíčové pro skutečné poznání sebe sama.

Nepůjde pouze o životopis. Život Eduarda Tomáše a jeho učení nelze oddělit. Každá jeho kniha vyrůstala z konkrétní zkušenosti a každá zkušenost se stala součástí jeho další cesty. Proto budeme sledovat nejen události, ale také jejich vnitřní význam. Budeme hledat souvislosti mezi životem a poznáním, mezi praxí a pochopením, mezi otázkou a odpovědí.

Mnoho lidí zná jméno Eduarda Tomáše. Mnozí četli některou z jeho knih. Jiní slyšeli vyprávění těch, kteří se s ním osobně setkali. Tato kniha si klade jiný cíl. Chce nabídnout možnost projít jeho cestu krok za krokem. Nahlédnout do prostředí, ve kterém vyrůstal, porozumět okolnostem, které formovaly jeho myšlení, a pochopit, jak se rodilo poznání, které později sdílel s tisíci lidí.

Každá cesta začíná prvním krokem. Každé poznání začíná otázkou. A každý lidský příběh začíná okamžikem, kdy se člověk poprvé nadechne do světa, který ještě nezná.

Tak začíná i příběh Eduarda Tomáše.

1. Dětství a první otázky

Když se člověk ohlíží za životem osobnosti, která ovlivnila tisíce dalších lidí, snadno podlehně dojmům, že její výjimečnost byla zřejmá již od samého počátku. Jako by osud od prvního dne naznačoval, kam bude cesta směřovat. Skutečný život však bývá mnohem prostší. Velké příběhy začínají v obyčejných domech, mezi obyčejnými lidmi a uprostřed obyčejných dnů. Tak tomu bylo i v případě Eduarda Tomáše. Neobjevil se na světě jako budoucí duchovní učitel, autor knih a člověk, jehož jméno bude po desetiletích spojováno s meditací, sebepoznáním a vnitřní svobodou. Narodil se jako dítě své doby, do světa, který měl své radosti i omezení, své jistoty i obavy. Právě tento svět je místem, kde musíme začít, pokud chceme skutečně porozumět jeho pozdější cestě.

Rok 1908 patřil ještě starému světu. Rakousko-Uherská monarchie působila navenek jako pevný celek a většina lidí žila své životy v rytmu, který se po generace měnil jen velmi pomalu. Moderní technologie sice postupně vstupovaly do každodennosti, ale běžný člověk byl stále mnohem blíže přírodě, ročním obdobím a přirozenému běhu času než lidé o století později. Dítě vyrůstající na začátku dvacátého století neznalo nepřetržitý proud informací, obrazovky ani neustálý hluk. Svět přicházel skrze přímou zkušenost. Člověk se učil pozorováním, nasloucháním a prožíváním. Každá zpráva měla svou váhu, protože nebyla okamžitě překryta stovkami dalších. Každé setkání bylo skutečným setkáním. Každé ticho bylo skutečným tichem.

Právě v takovém prostředí začal svůj život Eduard Tomáš. Jeho první roky probíhaly ve světě, který se dnešnímu člověku může zdát vzdálený téměř stejně jako dávná historie. Přesto byly základní lidské otázky tehdy stejné jako dnes. Lidé milovali, pracovali, obávali se budoucnosti, vychovávali děti a hledali své místo ve světě. Rozdíl spočíval spíše v tempu života než v samotné lidské podstatě. Možná právě proto dokáže příběh Eduarda Tomáše oslovovat i po mnoha desetiletích. Nevypráví totiž pouze o jedné konkrétní osobě. Vypráví o hledání, které je vlastní každému člověku, jenž se někdy zastavil a položil si otázku, zda život obsahuje něco hlubšího než každodenní koloběh povinností.

Dětství bývá obdobím, kdy člověk ještě nevytváří složité filozofické konstrukce. Přesto právě tehdy vzniká vztah ke světu, který později ovlivňuje celý život. Některé děti jsou od útlého věku zaměřeny na činnost, soutěžení a vnější svět. Jiné mají sklon k pozorování. Dlouho sledují věci, které ostatní přejdou bez povšimnutí. Dokážou sedět v tichu a nechat na sebe působit krajinu, oblohu, zvuky přírody nebo obyčejné dění kolem sebe. Taková citlivost sama o sobě ještě neznamena budoucí duchovní směřování, ale často vytváří půdu, na níž mohou později vyrůst hlubší otázky. Každý člověk, který se někdy vydal cestou poznání, byl nejprve dítětem, které se učilo dívat.

Na počátku dvacátého století navíc nebylo neobvyklé, že děti trávily velkou část času venku, v přímém kontaktu s okolním světem. Příroda nebyla víkendovou destinací ani prostředím určeným k odpočinku po pracovním týdnu. Byla součástí života. Člověk se probouzel s denním světlem, vnímal proměny počasí a učil se chápat zákonitosti, které existovaly dávno před vznikem moderní civilizace. Takové prostředí vede k jinému druhu pozornosti. Dítě si všímá věcí, které dnešní člověk často přehlíží. Vnímá rytmus roku, pomalé změny v krajině i zvláštní ticho, které se rozprostírá mezi jednotlivými událostmi.

Právě ticho je jedním z motivů, který se později bude v životě Eduarda Tomáše objevovat stále častěji. Ne ticho jako nepřítomnost zvuku, ale ticho jako prostor, ve kterém člověk začíná vnímat sám sebe. Je nepravděpodobné, že by tehdy dokázal takovou zkušenost pojmenovat. Dítě nepotřebuje filozofické pojmy. Přesto si ukládá dojmy, které v něm zůstávají po celý život. Pozdější učitel meditace nevzniká ve chvíli, kdy poprvé otevře duchovní knihu. Jeho kořeny sahají mnohem hlouběji, do okamžiků, které se mohou zdát bezvýznamné, ale které postupně formují způsob, jakým člověk vnímá skutečnost.

Zatímco Eduard vyrůstal, Evropa se pomalu přibližovala k jedné z největších katastrof svých dějin. Politické napětí mezi státy sílilo a pod povrchem zdánlivě stabilního světa se hromadily rozpory, které měly brzy vybuchnout s ničivou silou. Děti samozřejmě nevnímají geopolitické události stejně jako dospělí. Přesto na ně dopadá atmosféra doby. Zachycují nálady, které se šíří společností, aniž by jim rozuměly. Všímají si změn v chování rodičů, slyší útržky rozhovorů a cítí, že se něco proměňuje. Takto začal mladý Eduard postupně vstupovat do světa, který se během několika let měl proměnit k nepoznání.

První světová válka znamenala otřes pro celou generaci. Náhle se ukázalo, že civilizace, která byla považována za vrchol pokroku, je schopna nebývalého ničení. Pro mnoho lidí se zhroutily jistoty, na nichž stavěli svůj život. A právě v obdobích, kdy se rozpadají staré představy, začínají někteří lidé hledat hlubší odpovědi. Nejde ještě o vědomou duchovní cestu. Spíše o první uvědomění, že svět není tak jednoduchý, jak se zdál v dětství. Že za

událostmi existují otázky, které nelze vyřešit pouhou technikou, politikou nebo ekonomickými teoriemi.

Mladý Eduard zatím stál teprve na prahu života. Měl před sebou školní léta, dospívání, první střety s realitou a první samostatné pokusy pochopit svět. Semena budoucího hledání již byla zaseta, ale jejich růst bude pomalý. Stejně jako strom potřebuje čas, aby prorazil povrch země a začal se natahovat ke světlu, potřebuje i lidské poznání své období zrání. Mnohé události, které se později ukážou jako zásadní, se v okamžiku svého vzniku jeví jako zcela obyčejné. Teprve zpětný pohled odhalí jejich význam.

A právě v těchto zdánlivě obyčejných letech se začínal formovat člověk, který jednou zasvětil svůj život hledání odpovědi na otázku, co je skutečnou podstatou člověka a zda je možné nalézt vnitřní svobodu uprostřed neustále se měnícího světa.

Rodina, do které se člověk narodí, představuje jeho první svět. Ještě dávno předtím, než začne chápat společnost, historii nebo složitost lidských vztahů, poznává prostředí domova. Právě zde vznikají první představy o bezpečí, důvěře, práci, odpovědnosti i o tom, jak funguje život. Domov není tvořen pouze zdmi, nábytkem a místnostmi. Je především souborem vztahů, nálad, zvyků a každodenních okamžiků, které se nenápadně zapisují do lidské duše. To, co dítě během prvních let života prožívá, se často stává neviditelným základem jeho budoucího pohledu na svět.

Na začátku dvacátého století měly rodiny jinou podobu než dnes. Život byl více propojen s prací, s širším příbuzenstvem i s místní komunitou. Lidé se navzájem znali a osudy jednotlivých rodin byly mnohem více propojené. Dítě nevyrůstalo v prostředí neustálých změn a přesunů. Často znalo stejné ulice, stejné sousedy i stejné krajiny po celé své dětství. Taková stabilita vytvářela zvláštní pocit zakotvení, který dnešnímu člověku může připadat téměř neznámý. Současně však tehdejší život přinášel mnohem větší míru nejistoty v jiných oblastech. Nemoci, ekonomické problémy nebo společenské otřesy mohly během krátké doby změnit osud celé rodiny.

Malý Eduard vyrůstal v prostředí, kde byly práce, disciplína a odpovědnost považovány za samozřejmou součást života. Generace jeho rodičů nežila ve světě, který by člověka vedl k neustálému hledání osobního štěstí. Většina lidí tehdy řešila mnohem praktičtější otázky. Jak zabezpečit rodinu. Jak zvládnout každodenní povinnosti. Jak obstát v době, která nebyla jednoduchá ani předvídatelná. Právě proto je zajímavé sledovat, že z prostředí zaměřeného především na praktický život může vyrůst člověk, který se později začne zabývat nejhlubšími otázkami lidské existence.

Dětství bývá často zobrazováno jako období bezstarostnosti, ale skutečnost bývá složitější. Děti velmi citlivě vnímají vše, co se odehrává kolem nich. Všimají si tónu hlasu svých rodičů, nálad v domácnosti i věcí, které dospělí nikdy nevysloví nahlas. Mnohdy chápou více, než si okolí uvědomuje. Každá rodina prochází obdobími radosti i starostí a dítě se prostřednictvím těchto zkušeností učí chápat život. Učí se, že svět není složen pouze z příjemných okamžiků. Postupně objevuje, že vedle radosti existuje také bolest, vedle jistoty nejistota a vedle setkání také loučení.

Právě setkání s pomíjivostí patří mezi první zkušenosti, které v člověku mohou probudit hlubší otázky. Dítě si nejprve myslí, že vše kolem něj bude existovat navždy. Postupně však začíná zjišťovat, že život se neustále proměňuje. Lidé stárnou. Někteří odcházejí. Situace, které se zdály neměnné, se náhle změní. Taková poznání bývají nenápadná, ale zanechávají hlubokou stopu. Pro většinu lidí se stanou pouze součástí dospívání. U některých však začnou otevírat otázky, které je budou provázet po celý život.

Nelze přesně určit okamžik, kdy se v Eduardu Tomášovi začalo rodit vědomé hledání. Takové procesy zpravidla nemají jasný začátek. Přesto lze předpokládat, že právě zkušenosti z raného dětství vytvářely půdu, na níž později vyrostl jeho zájem o podstatu života. Člověk se totiž nezačne zajímat o vědomí, smysl existence nebo duchovní poznání ve vzduchoprázdnu. Tyto otázky mají své kořeny v konkrétním životě. V konkrétních prožitcích. V konkrétních chvílích, kdy si poprvé uvědomí, že svět není pouze souhrnem věcí, které lze vidět a pojmenovat.

Vedle rodinného prostředí hrála významnou roli také společnost, ve které vyrůstal. Rakousko-Uhersko bylo mnohonárodnostní říší, v níž se prolínaly různé kultury, tradice a způsoby života. Národní otázky postupně nabývaly na významu a mezi lidmi sílila touha po větší samostatnosti. Dospělí o těchto tématech diskutovali, četli noviny a sledovali politické události. Děti jim často nerozuměly, ale vnímaly, že se kolem nich odehrává něco důležitého. Svět dospělých začínal být stále neklidnější.

Právě v těchto letech se Eduard učil pozorovat. Nešlo ještě o meditaci v pozdějším smyslu slova. Byla to přirozená dětská schopnost dívat se na svět s otevřeností a zájmem. Každý člověk se jako dítě rodí s touto schopností. Většina ji však postupně ztrácí pod tlakem povinností, očekávání a naučených představ. Někteří lidé si ji uchovávají. Právě oni si často zachovávají schopnost klást otázky i tam, kde ostatní přijímají věci jako samozřejmé.

Možná právě zde se nachází jeden z prvních klíčů k pochopení Eduarda Tomáše. Ne v mimořádných událostech ani v dramatických zvratech, ale ve schopnosti nepřestat se ptát. Ve schopnosti zachovat si otevřenost vůči tajemství života. Ve schopnosti podívat se na známé věci novým pohledem. Takové vlastnosti bývají nenápadné. Nepřitahují pozornost okolí. Přesto mohou postupně nasměrovat celý lidský život.

Když se dnes díváme zpět na první roky jeho života, vidíme především začátek dlouhé cesty. Zatím ještě nevidíme učitele, autora ani člověka, který bude jednou přednášet o poznání sebe sama. Vidíme chlapce, který vyrůstá ve světě plném změn, který se učí chápat lidi kolem sebe a který si pomalu vytváří vztah ke skutečnosti. To nejdůležitější je teprve před ním. Přesto již nyní vznikají základy, na nichž bude později stavět celý svůj život. A stejně jako kořeny stromu zůstávají dlouho ukryté pod povrchem, zůstávají i tyto první vlivy téměř neviditelné. Bez nich by však nikdy nemohlo vyrůst nic z toho, co mělo přijít později.

Školní léta představují v životě každého člověka zvláštní období. Dítě, které dosud poznávalo svět především prostřednictvím rodiny a bezprostřední zkušenosti, vstupuje do prostředí, kde se začíná seznamovat s širším obrazem společnosti. Učí se nejen číst, psát a počítat. Učí se také chápat autoritu, pravidla, očekávání a místo, které mu ve světě přisuzují ostatní. Právě zde se začíná formovat vztah člověka k poznání. Někteří přijímají

předávané informace bez větších otázek. Jiní se postupně učí rozlišovat mezi tím, co jim bylo řečeno, a tím, co sami skutečně chápou. Tento rozdíl se může zdát nenápadný, ale později se stává jedním z nejdůležitějších rozdílů v lidském životě.

Na počátku dvacátého století byla škola postavena na disciplíně, řádu a respektu k autoritám. Učitel nebyl pouze člověkem předávajícím znalosti. Představoval instituci, jejíž slova byla zpravidla přijímána bez diskuse. Vzdělání bylo považováno za cestu k lepšímu životu a rodiče vedli své děti k tomu, aby si vážily možnosti učit se. Současně však tehdejší školství odráželo dobu, ve které vzniklo. Jeho cílem bylo především předávání ověřených znalostí a vytváření občanů schopných fungovat ve společnosti. Méně prostoru dostávaly otázky, které přesahovaly praktické potřeby každodenního života.

Pro citlivého a přemýšlivého mladého člověka může být právě toto prostředí prvním setkáním s určitým napětím. Na jedné straně objevuje obrovský svět vědomostí, dějin, literatury a přírodních zákonů. Na druhé straně si začíná uvědomovat, že samotné informace ještě nepřinášejí odpověď na nejhlubší lidské otázky. Člověk se může naučit názvy zemí, letopočty historických událostí nebo matematické vzorce a přesto stále neví, proč vlastně existuje, co je vědomí nebo odkud přichází pocit vlastní identity. Takové otázky se obvykle neobjevují v osnovách školních předmětů. Přesto se v některých lidech začínají probouzet velmi brzy.

Mladý Eduard procházel obdobím, kdy se svět kolem něj rychle měnil. Doba jeho školních let nebyla dobou klidu a stability. Evropa stále nesla následky první světové války a staré jistoty se rozpadaly. Mnoho lidí hledalo nové odpovědi. Někteří je nacházeli v politice, jiní ve vědě, další v náboženství nebo filozofii. Společnost se proměňovala a spolu s ní se proměňovalo i myšlení celé generace. Pro dospívajícího člověka představovalo toto období mimořádně silnou školu života. Nestačilo pouze učit se to, co stálo v učebnicích. Bylo třeba pochopit svět, který se měnil přímo před očima.

Právě v těchto letech začíná hrát stále významnější roli četba. Kniha byla tehdy mnohem víc než pouhým zdrojem informací. Představovala okno do jiných světů. Čtenář mohl prostřednictvím knih vstupovat do životů lidí, které nikdy nepotkal, cestovat do vzdálených zemí a seznamovat se s myšlenkami, které přesahovaly hranice jeho bezprostředního okolí. Pro člověka s hlubším zájmem o poznání se kniha stává společníkem, učitelem i průvodcem. Každá přečtená stránka rozšiřuje obzor a současně otevírá nové otázky.

Není náhodou, že většina významných myslitelů, filozofů a duchovních učitelů byla již v mládí vášnivými čtenáři. Četba rozvíjí schopnost soustředění, představivost i samostatné uvažování. Učí člověka zůstat delší dobu s jednou myšlenkou a sledovat její vývoj. V době, kdy ještě neexistovala televize ani internet, byla tato schopnost mnohem přirozenější než dnes. Mladí lidé trávili více času v tichu a měli větší prostor k přemýšlení. Právě v takovém prostředí mohly vyrůstat otázky, které později vedly k hlubšímu hledání.

Dospívání je zároveň obdobím, kdy si člověk začíná uvědomovat sám sebe novým způsobem. Dítě přijímá svět takový, jaký je. Dospívající člověk jej začíná porovnávat se svými vlastními představami. Začíná si všimnout rozporů mezi tím, co lidé říkají, a tím, jak skutečně jednají. Všimá si rozdílu mezi ideály a realitou. Pozoruje lidské slabosti, ale také

sílu charakteru. Učí se chápat, že život není černobílý. Právě toto období bývá často počátkem hlubšího zájmu o lidskou psychiku a vnitřní svět.

V případě Eduarda Tomáše se postupně vytvářel vztah k pozorování, který bude později jedním ze základních kamenů jeho duchovní praxe. Nešlo ještě o meditaci v podobě, jak ji znal v dospělosti. Šlo o schopnost všímát si. Všímát si vlastních myšlenek, reakcí, nálad a otázek. Mnoho lidí prožívá své dny téměř automaticky. Události přicházejí a odcházejí, aniž by jim věnovali hlubší pozornost. Jiní si začínou postupně uvědomovat, že nejzajímavější oblastí poznání nemusí být svět kolem nich, ale jejich vlastní vědomí.

Takové uvědomění zpravidla nepřichází najednou. Rodí se pomalu. Člověk si nejprve všimne určité otázky. Poté si uvědomí, že se vrací znovu. Později zjistí, že odpovědi, které nachází kolem sebe, ho zcela neuspokojují. A nakonec se objeví rozhodnutí hledat dál. Právě tento proces začínal během Eduardových mladých let nabývat konkrétnější podoby. Zatím ještě neznal velké duchovní tradice Východu. Zatím nestudoval mystické texty ani neuvažoval o tom, že by jednou zasvětil svůj život poznání sebe sama. Přesto se v něm pomalu probouzela vlastnost, která bude později určovat celý jeho osud.

Byla to touha pochopit.

Ne pochopit pouze fungování světa, ale pochopit samotného člověka. Pochopit, proč lidé jednají tak, jak jednají. Proč prožívají radost i utrpení. Proč hledají štěstí ve věcech, které jim je často nedokážou dát. A především pochopit, zda existuje něco stálého uprostřed všech proměn, které život přináší.

Otázky byly zatím silnější než odpovědi.

Právě proto mohl příběh pokračovat dál.

Dospívání představuje zvláštní období mezi dvěma světy. Dětství ještě zcela nezmizelo, ale dospělost je stále vzdálená. Člověk stojí na prahu života a začíná si stále jasněji uvědomovat, že svět není pouze místem, které je třeba poznat, ale také místem, ve kterém bude muset najít své vlastní místo. Otázky, které byly v dětství neurčité a beztvaré, získávají konkrétnější podobu. Zároveň se objevují nové zkušenosti, které člověka nutí přemýšlet jinak než dříve. To, co bylo dříve samozřejmé, se začíná jevit složitější. To, co bylo přijímáno bez pochybností, začíná vyvolávat otázky.

Pro mladého Eduarda přicházelo toto období v mimořádně zajímavé době. Evropa se vzpamatovávala z následků první světové války a na troskách starých pořádků vznikal nový svět. Roku 1918 vzniklo samostatné Československo a s ním i nová naděje pro mnoho lidí, kteří po dlouhá desetiletí snili o vlastním státě. Pro dospělé představovala tato událost historický zlom. Pro mladou generaci však znamenala především skutečnost, že vyrůstá v době změn. A právě období velkých změn bývá pro vnímavé lidi mimořádně formující.

Člověk si totiž během podobných událostí začíná uvědomovat, že nic není tak pevné, jak se zdálo. Říše, které působily nezníitelně, se rozpadají. Myšlenky, které byly považovány za samozřejmé, jsou zpochybňovány. Generace, která přichází po velkých historických otřesech, často získává zvláštní citlivost vůči otázkám jistoty a smyslu. Uvědomuje si, že vnější svět se může změnit mnohem rychleji, než si kdokoli dokáže představit. A právě

tehdy se někteří lidé začnou obracet k hledání něčeho, co nepodléhá neustálým proměnám. Mladý Eduard samozřejmě ještě netušil, jak významným tématem se tato otázka stane v jeho budoucím životě. Přesto se kolem něj odehrávaly události, které postupně vytvářely půdu pro hlubší přemýšlení. Pozoroval svět dospělých. Viděl jejich naděje i obavy. Vnímál, jak se lidé snaží vybudovat nový život v nově vzniklém státě. Současně si mohl stále více uvědomovat, že ani společenské změny samy o sobě neřeší základní lidské otázky. Lidé nadále prožívali radost i bolest, úspěchy i zklamání, lásku i ztrátu. Vnější kulisy se měnily, ale lidské nitro zůstávalo záhadou.

Právě v období dospívání si mnoho lidí poprvé uvědomí existenci vnitřního života. Začnou pozorovat své myšlenky, pocity a touhy. Všimnou si, že uvnitř nich probíhá nepřetržitý proud zkušeností, který není vidět navenek. Někteří tuto skutečnost rychle překryjí každodenními starostmi a povinnostmi. Jiní se jí začnou zabývat stále více. U Eduarda Tomáše se postupně rozvíjela právě tato druhá cesta. Jeho zájem o svět nebyl pouze zájmem o vnější události. Stále silněji ho přitahovalo **poznání člověka samotného**.

Velkou roli v tomto procesu hrála četba. Každá kniha otevírala nové obzory a ukazovala, že lidské myšlení je mnohem širší, než se může zdát z pohledu každodenního života. Prostřednictvím literatury se člověk setkává nejen s příběhy, ale také s otázkami, které si kladli lidé před ním. Zjišťuje, že po staletí existovali jednotlivci, kteří se snažili porozumět smyslu života, podstatě vědomí a místu člověka ve vesmíru. Takové poznání bývá pro mladého člověka silným impulsem. Uvědomí si, že otázky, které považoval za své vlastní, si kladly celé generace před ním.

Důležité však není pouze to, co člověk čte. Důležité je také to, jakým způsobem čte. Někteří lidé hledají v knihách potvrzení toho, co si již myslí. Jiní hledají nové informace. A pak existují čtenáři, kteří prostřednictvím knih hledají porozumění. Takový člověk nepřijímá myšlenky mechanicky. Přemýšlí o nich. Porovnává je se svou zkušeností. Vrací se k nim. Nechá je v sobě dozrávat. Právě tento způsob přemýšlení se postupně stával součástí Eduardovy povahy. Zatím však nebylo jeho hledání spojeno s konkrétní duchovní tradicí. Nepatřil ještě k žádnému směru, nestudoval systematicky mystiku ani se nevěnoval meditaci tak, jak ji znal později. Nacházel se v období, které bývá pro budoucí hledající mimořádně důležité. V období sbírání zkušeností. V období, kdy se člověk učí dívat na svět vlastníma očima a vytváří si schopnost samostatného úsudku. Bez této fáze by pozdější duchovní cesta mohla snadno sklouznout k pouhému přebírání cizích názorů. Skutečné poznání však vyžaduje něco jiného. Vyžaduje odvahu dívat se přímo. A právě tato schopnost v něm postupně sílila. Neprojevovala se dramaticky. Nepřicházela ve formě mimořádných zážitků ani náhlých osvěcení. Byla spíše tichým proudem pod povrchem každodenního života. Vedla ho k tomu, aby pozoroval, přemýšlel a nepřestával hledat. Každá nová zkušenost se stala dalším dílkem mozaiky, jejíž skutečný obraz se měl ukázat až o mnoho let později.

Mladý Eduard stál na začátku cesty, aniž by tušil, kam povede. Přesto se již pomalu rodilo něco, co bude mít pro jeho budoucnost zásadní význam. Nebyla to ještě odpověď. Byla to schopnost žít s otázkou. A právě schopnost zůstat otevřený otázce bývá často prvním krokem ke skutečnému poznání.

Každý člověk se dříve nebo později setká se skutečností, která tiše stojí v pozadí celého lidského života. V dětství o ní většinou nepřemýšlí. Svět se zdá nekonečný, budoucnost vzdálená a čas plyne tak pomalu, že se jeden rok může jevit jako věčnost. S přibývajícím věkem se však začínají objevovat okamžiky, které tuto iluzi narušují. Člověk si všimne, že lidé kolem něj stárnou. Že některé tváře, které vídal každý den, náhle zmizí. Že události, které se zdály trvalé, se proměňují a mizí stejně jako roční období. Tak začíná první skutečné setkání s pomíjivostí.

Pro většinu lidí se tato zkušenost stává součástí života, kterou přijmou bez hlubšího zkoumání. Naučí se žít s vědomím, že vše jednou skončí, a zaměří svou pozornost jinam. Existují však lidé, kteří se u této otázky zastaví. Ne proto, že by byli přitahováni smutkem nebo pesimismem. Zastaví se proto, že si uvědomí zvláštní rozpor. Pokud se všechno mění, proč člověk tolik touží po trvalosti? Pokud všechno vzniká a zaniká, odkud přichází pocit, že někde hluboko uvnitř existuje něco, co přesahuje jednotlivé události života? Takové otázky se neobjevují najednou. Přicházejí pomalu, často beze slov, jako nejasné tušení, že za běžným během života se skrývá něco, co stojí za pozornost.

Mladý Eduard vyrůstal v době, která podobné otázky přímo vyvolávala. Generace jeho rodičů zažila svět, který se během několika let proměnil téměř k nepoznání. Lidé, kteří ještě nedávno věřili v pevnost starých pořádků, byli nuceni sledovat jejich rozpad. Mladí muži odcházeli do války a mnozí se již nikdy nevrátili. Rodiny byly rozděleny. Životní jistoty se ukázaly být mnohem křehčí, než si kdokoli dokázal představit. Přesto se život nezastavil. Lidé dál pracovali, zakládali rodiny, plánovali budoucnost a snažili se znovu vybudovat svět, který utrpěl hluboké rány.

Právě tato schopnost života pokračovat navzdory všem změnám mohla v citlivém člověku vyvolávat zvláštní údiv. Čím více se člověk dívá na lidský osud, tím jasněji vidí, že radost a bolest se neustále střídají. Úspěch je následován neúspěchem. Setkání střídá loučení. Mladí přechází ve stáří. Zdá se, jako by vše podléhalo zákonu proměny. Přesto existuje něco, co tuto proměnu pozoruje. Něco, co si uvědomuje plynutí času. Právě tato otázka se později stane jedním z ústředních témat celého života Eduarda Tomáše, ale její první zárodky lze hledat již v období dospívání.

Mladý člověk zpravidla neformuluje podobné úvahy jazykem filozofie. Prožívá je prostřednictvím konkrétních situací. Vidí utrpení, které nedokáže vysvětlit. Setkává se s nespravedlností. Pozoruje rozdíl mezi tím, co si lidé přejí, a tím, co skutečně prožívají. Postupně si uvědomuje, že lidský život nelze pochopit pouze prostřednictvím vnějších událostí. Za každým příběhem existuje vnitřní svět, který zůstává očím skrytý. A právě tento neviditelný rozměr začínal Eduarda stále více zajímat.

Čím více pozoroval svět kolem sebe, tím více si mohl uvědomovat zvláštní paradox lidské existence. Lidé tráví obrovské množství energie získáváním věcí, postavení a uznání, ale přesto často nepůsobí spokojeně. Dosahují cílů, které si dlouho přáli, a po krátké době hledají další. Něco v nich zůstává nenaplněné. Něco stále hledá. Takové pozorování nemusí člověka vést okamžitě k duchovní cestě, ale často v něm probouzí pochybnost, zda štěstí skutečně závisí pouze na vnějších okolnostech.

Tato pochybnost patří k nejdůležitějším okamžikům lidského zrání. Dokud člověk věří, že odpověď na všechny své otázky nalezne ve vnějším světě, nemá důvod obracet pozornost k sobě. Teprve když začne tušit, že ani úspěch, ani majetek, ani společenské uznání nedokážou uspokojit nejhlubší lidskou touhu, objeví se prostor pro jiné hledání. Hledání, které nesměřuje ven, ale dovnitř.

U Eduarda Tomáše tento proces neprobíhal náhle. Neexistoval jediný rozhodující den, kdy by se probudil a rozhodl zasvětit život duchovnímu poznání. Jeho cesta vznikala postupně. Každá zkušenost přidávala další vrstvu porozumění. Každá otázka otevírala dveře k další otázce. Každé pozorování života odhalovalo novou souvislost. Právě tato pozvolnost je důležitá. Skutečné poznání zpravidla nevzniká během jednoho okamžiku. Zraje podobně jako strom, který po dlouhá léta vytváří kořeny, než začne růst do výšky.

Z dnešního pohledu se může zdát, že směr jeho života byl předurčen. Ve skutečnosti však stál mladý Eduard stejně jako ostatní lidé před otevřenou budoucností. Mohl se vydat mnoha různými cestami. Mohl přijmout běžný způsob života své doby a otázky, které se v něm rodily, postupně odsunout stranou. Mohl je považovat za nepraktické nebo zbytečné. Místo toho se však stalo něco jiného. Otázky nezmizely. Naopak. Začaly získávat stále větší význam.

A právě tehdy, když se člověk rozhodne otázky neutlumit, ale naslouchat jim, začíná skutečné hledání. Ještě nemusí vědět, kam povede. Ještě nemusí znát odpovědi. Stačí, že si zachová odvahu pokračovat. Mladý Eduard se pomalu blížil k období života, kdy se jeho dosavadní zájem o člověka, svět a smysl existence začne spojovat s konkrétními myšlenkami, knihami a autory. To, co bylo dosud pouze intuicí, začne postupně získávat jasnější obrysy.

Před ním se otevírala nová etapa. Etapa, ve které se otázky začnou měnit ve vědomé hledání.

Když člověk vstupuje do pozdního dospívání a prvních let dospělosti, začíná se jeho vztah ke světu měnit způsobem, který si často ani neuvědomuje. Dítě přijímá skutečnost takovou, jaká se mu předkládá. Mladý dospělý však začíná vytvářet vlastní pohled. Už se nespokojuje pouze s odpověďmi převzatými od rodičů, učitelů nebo společnosti. Chce porozumět sám. Chce si vytvořit vlastní názor. Chce vědět, co je skutečně pravda a co je pouze zvyk, tradice nebo obecně přijímané přesvědčení. Právě v tomto období se často rozhoduje o směru celého dalšího života, přestože si to člověk v danou chvíli vůbec neuvědomuje.

Mladý Eduard vstupoval do dospělosti v nově vzniklém Československu, které bylo naplněno optimismem, energií a vírou v budoucnost. Země se rozvíjela, vznikaly nové instituce, rozšiřovalo se vzdělání a společnost hleděla vpřed s očekáváním lepších časů. Mnoho lidí věřilo, že pokrok, věda a technický rozvoj dokážou postupně odstranit většinu problémů, které lidstvo po staletí provázely. Takové přesvědčení bylo pochopitelné. Po hrůzách války představovala víra v lepší budoucnost zdroj naděje a stability. Současně však existovali lidé, kteří si začínali uvědomovat, že ani ten největší technický pokrok nedokáže odpovědět na otázky, které se týkají samotné podstaty lidské existence.

Právě zde se začíná objevovat jeden z nejzajímavějších momentů Eduardova života. Čím více poznával svět kolem sebe, tím silněji si mohl uvědomovat rozdíl mezi vnějšími znalostmi a vnitřním poznáním. Vnější znalosti jsou nesmírně důležité. Umožňují člověku orientovat se ve světě, vytvářet nové technologie, léčit nemoci a rozvíjet společnost. Existuje však oblast, do které vědomosti samy o sobě nedosáhnou. Oblast přímé zkušenosti. Člověk může přečíst stovky knih o lásce, ale skutečný význam lásky pochopí až tehdy, když ji sám prožije. Může studovat psychologii lidského strachu, ale skutečné poznání přichází až ve chvíli, kdy se podívá na vlastní obavy. A stejně tak může číst o vědomí, duši nebo Bohu, aniž by se přiblížil k jejich skutečnému pochopení.

Tento rozdíl mezi informací a zkušeností se později stane jedním z pilířů jeho celoživotního učení. Ještě předtím však musel projít obdobím hledání, během něhož postupně objevoval, že intelektuální porozumění má své hranice. Mladý člověk přirozeně touží po odpovědích. Věří, že někde existuje kniha, učitel nebo systém, který mu poskytne definitivní vysvětlení života. Čím déle však hledá, tím více si uvědomuje, že skutečné otázky nelze vyřešit pouhým přijetím cizích odpovědí. Každý člověk je nakonec musí prozkoumat sám.

Právě proto začala mít stále větší význam četba, která přesahovala běžné vzdělávání. Nešlo již pouze o získávání nových informací. Šlo o setkávání s lidmi, kteří si kladli podobné otázky. Filozofové, myslitelé, mystici a duchovní hledající různých kultur se stávali tichými společníky na cestě. Prostřednictvím jejich slov bylo možné nahlédnout do světů, které běžná společnost často přehlížela. Člověk zjišťoval, že otázka po smyslu života není výstřelkem jednotlivce, ale tématem, které provází lidstvo od nepaměti.

Při pohledu na dějiny lidského myšlení lze pozorovat zvláštní skutečnost. Přestože jednotlivé kultury vznikaly v různých časech a na různých místech světa, mnoho jejich nejhlubších otázek je překvapivě podobných. Kdo jsem? Co je vědomí? Existuje něco, co přesahuje tělo a mysl? Je možné nalézt trvalý klid? Jaký je vztah člověka a skutečnosti? Tyto otázky se objevují v různých jazycích, náboženstvích i filozofických systémech. Právě jejich univerzálnost mohla na mladého Eduarda působit silným dojmem. Naznačovala, že za rozdílností kultur možná existuje společné lidské hledání.

Většina lidí prožije podobné období pouze krátce. Každodenní povinnosti, práce, rodina a starosti postupně odsunou existenciální otázky do pozadí. Život získá svůj rytmus a člověk se přizpůsobí tomu, co od něj očekává okolí. Někteří jednotlivci však nejsou schopni tyto otázky odložit. Ne proto, že by byli nespokojeni se světem. Spíše proto, že v nich stále žije potřeba porozumět něčemu podstatnému. Taková potřeba není rozmar ani intelektuální hra. Je podobná žízni. Dokud není uspokojena, vrací se znovu a znovu.

Právě tato vnitřní žízeň začínala v Eduardovi postupně sílit. Nešlo ještě o jasně definovanou duchovní cestu. Nebylo zde konkrétní učení ani systematická praxe. Existovala však rostoucí potřeba poznat, zda lidský život obsahuje hlubší rozměr, než jaký se běžně ukazuje na povrchu. Tato potřeba se stávala stále důležitější součástí jeho života. Nebyla v rozporu s každodenními povinnostmi, ale zároveň je přesahovala. Jako by se za všemi běžnými událostmi nacházela ještě další otázka, která čekala na své zodpovězení.

Některé životní cesty začínají dramatickým zlomem. Jiné vznikají téměř nepozorovaně. Člověk jde vpřed, plní své povinnosti, setkává se s lidmi, čte knihy a získává zkušenosti.

Teprve po letech si uvědomí, že všechny tyto zdánlivě nesouvisející okamžiky vytvářely jeden souvislý směr. Tak tomu bylo i v případě Eduarda Tomáše. V jeho životě se pomalu spojovaly jednotlivé nitky do obrazu, který zatím nebyl zcela zřetelný. Citlivost z dětství, pozorování lidského života, otázky dospívání i stále hlubší zájem o poznání začínaly vytvářet základ pro další etapu.

A právě v této době se před ním začaly objevovat první skutečné dveře vedoucí k duchovnímu hledání. Zatím byly pootevřené jen nepatrně. Stačilo však jediné nahlédnutí, aby člověk pochopil, že za nimi může existovat svět, o jehož rozměrech dosud neměl ani tušení.

Dveře, které se v životě člověka otevírají k hlubšímu hledání, mají jen zřídka podobu mimořádné události. Když se později díváme zpět na život významných osobností, bývá lákavé hledat okamžik, který vše změnil. Jeden rozhodující den. Jedno osudové setkání. Jednu knihu, po jejímž přečtení se celý život vydal novým směrem. Skutečnost však bývá mnohem jemnější. Důležité proměny často vznikají pozvolna, téměř nepozorovaně. Člověk se postupně mění, aniž by si toho všiml. Každá zkušenost přidává další vrstvu porozumění a teprve po letech se ukáže, že všechny zdánlivě nesouvisející události směřovaly stejným směrem.

V případě Eduarda Tomáše se stále zřetelněji ukazovalo, že běžný život mu nestačí jako konečné vysvětlení skutečnosti. Nešlo o nespokojenost. Nebyl to útěk před světem ani odmítání každodenního života. Naopak. Čím pozorněji svět pozoroval, tím více si uvědomoval jeho hloubku i složitost. Za každou lidskou tvář se skrýval vlastní příběh. Za každým rozhodnutím vlastní motivace. Za každou radost i bolestí něco, co nebylo na první pohled vidět. Lidský život začínal připomínat rozsáhlou krajinu, jejíž povrch vidí každý, ale jejíž skutečná hloubka zůstává většině lidí skryta.

Mladý člověk stojící na prahu dospělosti často věří, že největší tajemství světa leží někde daleko. V neznámých zemích, v tajných učeních nebo ve výjimečných zkušenostech. Postupně však může zjistit, že největší záhada je přítomna neustále. Je jí člověk sám. Každý den se probouzíme, přemýšlíme, rozhodujeme, cítíme, vzpomínáme a plánujeme. Přesto jen málokdy věnujeme pozornost tomu, kdo vlastně všechny tyto procesy prožívá. Kdo si uvědomuje myšlenky? Kdo pozoruje emoce? Kdo prožívá vlastní život? Tyto otázky nejsou pouhou filozofickou hrou. Jakmile se v člověku skutečně probudí, začnou měnit způsob, jakým se dívá na svět. Právě zde se začínal rodit jeden z hlavních motivů, který bude Eduarda Tomáše provázet po celý život. Touha poznat člověka nikoli pouze zvenčí, ale zevnitř. Pochopit nejen jeho chování, ale také zdroj, ze kterého toto chování vyrůstá. Pochopit nejen myšlenky, ale také toho, kdo myslí. Taková otázka se může zdát jednoduchá, ale ve skutečnosti otevírá cestu, která provázela filozofy, mystiky i duchovní hledající po tisíce let.

V meziválečném Československu existovalo mimořádně živé intelektuální prostředí. Knihy byly dostupnější než kdykoli předtím, vznikaly nové kulturní proudy a lidé měli možnost seznamovat se s myšlenkami z celého světa. Vedle vědeckého a technického rozvoje rostl také zájem o psychologii, filozofii a různé duchovní směry. Mnozí cítili, že tradiční náboženské odpovědi již nedokážou uspokojit všechny otázky moderního člověka.

Současně si však uvědomovali, že čistě materialistický pohled na svět ponechává bez odpovědi mnoho zásadních témat. Tato atmosféra vytvářela prostor pro nové hledání.

Člověk, který se vydává podobnou cestou, často prochází zvláštním obdobím. Čte mnoho knih, seznamuje se s různými názory a snaží se vytvořit si vlastní obraz skutečnosti. Zpočátku může mít pocit, že každá nová kniha přináší definitivní odpověď. Později však zjistí, že každá odpověď otevírá další otázky. To, co se zdálo být konečným řešením, se ukáže pouze jako další krok. Takový proces může být náročný, ale zároveň člověka učí důležité pokore. Učí ho chápat, že skutečné poznání není hromaděním informací, ale postupnou proměnou porozumění. Právě v tomto období začínal Eduard stále jasněji rozlišovat mezi tím, co si člověk myslí, že ví, a tím, co skutečně poznal vlastní zkušeností. Tento rozdíl bude později opakovaně zdůrazňovat ve svých knihách i přednáškách. Teorie může ukázat směr. Může inspirovat. Může otevřít dveře. Sama o sobě však nestačí. Podobně jako člověk nepozná chuť ovoce z pouhého popisu, nemůže poznat hlubší rozměry života pouze prostřednictvím cizích slov. Dříve nebo později musí vstoupit do vlastní zkušenosti.

Zajímavé je, že podobné uvědomění nevzniká pouze četbou duchovní literatury. Často vyrůstá z obyčejného života. Z pozorování lidí. Z vlastních úspěchů i zklamání. Z uvědomění, že každé dosažené přání přináší uspokojení pouze na určitý čas. Mladý člověk si začne všimnout, že lidská mysl neustále směřuje k dalším cílům. Jakmile dosáhne jednoho, objeví se další. Tento proces nemá přirozený konec. A právě tehdy se může objevit otázka, zda existuje jiný způsob života než neustálé pronásledování budoucnosti.

Takové otázky ještě nevedly Eduarda k jasným odpovědím. Spíše v něm vytvářely stále silnější pocit, že skutečné poznání člověka musí být hlubší než běžné vzdělání, společenské postavení nebo intelektuální schopnosti. Něco v něm tušilo, že nejdůležitější oblast lidského života se nachází tam, kam většina lidí obrací pozornost jen zřídka. Do vlastního nitra. Právě zde se začínala formovat cesta, která ho měla postupně přivést k autorům, knihám a zkušenostem, jež zásadně ovlivní celý jeho další život. Zatím stál pouze na jejím začátku. Přesto již bylo zřejmé, že otázky, které v něm dozrávaly od dětství, nezmizí. Naopak. Každým rokem získávaly větší sílu a stále jasněji určovaly směr, kterým se bude ubírat jeho budoucnost.

Aniž by to tehdy tušil, blížil se k období, kdy se poprvé setká s myšlenkami, které mu nabídnou nový pohled na člověka, vědomí a podstatu skutečnosti. A právě toto setkání otevře další kapitolu jeho životního příběhu.

Existují okamžiky, které člověk v době, kdy je prožívá, považuje za zcela obyčejné. Teprve mnohem později pochopí, že právě tehdy se jeho život začal nenápadně měnit. Takové chvíle zpravidla nepřicházejí s velkou okázalostí. Neprovází je slavnostní atmosféra ani pocit osudovosti. Často mají podobu setkání s knihou, rozhovoru, náhodně zaslechnuté myšlenky nebo otázky, která se náhle objeví v mysli a odmítá odejít. Člověk pokračuje ve svém běžném životě, ale něco uvnitř něj se již dalo do pohybu. Něco, co nelze vrátit zpět.

Eduard Tomáš se postupně dostával do období, kdy jeho dosavadní zájem o člověka a smysl existence začínal nacházet konkrétnější podobu. Otázky, které dosud existovaly spíše jako intuice a vnitřní neklid, začínaly hledat jazyk, prostřednictvím kterého by mohly být

vyjádřeny. Člověk se totiž může dlouhou dobu pohybovat na hranici tušení. Může cítit, že za viditelným světem existuje něco hlubšího, aniž by věděl, jak o tom přemýšlet. V určitém okamžiku však začne hledat myšlenkové mapy, které by mu pomohly lépe porozumět tomu, co vnímá.

Právě zde vstupují do lidského života knihy způsobem, který je obtížné plně popsat. Ne všechny knihy mají stejný význam. Některé člověk přečte a po čase zapomene. Jiné ho pobaví, vzdělají nebo inspirují. A pak existují knihy, které působí jinak. Nezůstávají pouze v paměti. Začnou pracovat uvnitř člověka. Vrací se v myšlenkách. Nutí ho přehodnocovat dosavadní názory. Otevírají dveře, o jejichž existenci dosud nevěděl. Takové knihy často přicházejí právě v období, kdy je člověk připraven je skutečně slyšet.

Není náhodou, že mnoho významných hledajících popisuje své první setkání s hlubší filozofií nebo duchovní literaturou jako zvláštní druh rozpoznání. Nejde o pocit, že by se dozvěděli něco úplně nového. Naopak. Často mají dojem, jako by četli něco, co již dávno znali, ale nedokázali to pojmenovat. Slova na stránkách pouze dávají tvar zkušenosti, která dosud existovala bez jasného vyjádření. Člověk náhle vidí, že otázky, které nosil v sobě, nejsou ojedinělé. Že podobné otázky si kladli lidé v různých kulturách a různých obdobích lidských dějin.

Pro Eduarda Tomáše představovalo toto období stále intenzivnější otevírání obzorů. Začínal si uvědomovat, že lidské poznání má mnoho vrstev. Jedna vrstva se zabývá světem kolem nás. Zkoumá přírodu, společnost, historii a zákonitosti hmotné existence. Druhá vrstva obrací pozornost k samotnému člověku. Ptá se, kdo pozoruje svět, kdo prožívá zkušenosti a kdo si uvědomuje vlastní existenci. Právě tato druhá oblast ho začínala přitahovat stále silněji. Většina lidí tráví život snahou změnit okolnosti svého života. Snaží se zlepšit své podmínky, vyřešit problémy a dosáhnout svých cílů. Takové úsilí je přirozené a potřebné. Existuje však okamžik, kdy si člověk může položit jinou otázku. Ne jak změnit svět kolem sebe, ale kdo je ten, kdo se o tuto změnu snaží. Tato otázka působí na první pohled jednoduše. Ve skutečnosti však otevírá zcela nový směr hledání. Místo aby se pozornost obracela stále ven, začíná se obracet dovnitř.

Právě zde lze hledat první zárodky toho, co se později stane jedním z hlavních témat Eduardova života. Nešlo ještě o systematickou praxi ani o konkrétní duchovní disciplínu. Šlo především o změnu směru pozornosti. O postupné uvědomování, že člověk může poznávat nejen svět, ale také sebe sama. Že vědomí nemusí být pouze nástrojem poznávání, ale může se stát i předmětem zkoumání.

Taková změna pohledu bývá nenápadná, ale její důsledky jsou obrovské. Jakmile se jednou objeví otázka po podstatě vlastního já, není snadné ji odložit stranou. Člověk může na čas zaměstnat svou mysl jinými záležitostmi, ale otázka se vrací. Objevuje se v obdobích klidu i neklidu. Doprovází úspěchy i zklamání. Připomíná se ve chvílích samoty i uprostřed společnosti. Jako by někde v hloubi lidského vědomí existovala potřeba poznat sebe sama, která čeká na vhodný okamžik, aby se mohla plně projevit.

Eduard se stále nacházel na počátku této cesty. Jeho život byl ještě plný běžných povinností, rozhodování a zkušeností, které přináší mladá dospělost. Současně však začínalo být stále zřejmější, že jeho zájem o člověka nebude mít pouze intelektuální

podobu. Nestačilo mu přemýšlet o otázkách existence. Chtěl jim porozumět. Nestačilo mu číst o lidském vědomí. Chtěl zjistit, zda je možné poznat jeho skutečnou podstatu. Nestačilo mu přijímat názory druhých. Hledal vlastní zkušenost. Právě tato potřeba ho postupně přivede k myšlenkám a tradicím, které po staletí zkoumaly lidské vědomí způsobem odlišným od běžné filozofie. Setká se s lidmi, kteří nehledali odpovědi pouze prostřednictvím rozumu, ale také prostřednictvím přímého vnitřního poznání. Setká se s učením, které nebude člověka vyzývat k víře, ale k vlastnímu ověření. A právě tehdy začne další významná etapa jeho života.

Semena byla zasetá.

Otázky byly probuzeny.

A cesta, která dosud vedla především krajinou myšlenek, se začínala pomalu měnit v cestu osobní zkušenosti.

Každé skutečné hledání prochází obdobím, kdy člověk stojí mezi dvěma světy. Starý způsob chápání života již přestal být dostačující, ale nový pohled se ještě plně nezrodil. Je to zvláštní období nejistoty a zároveň objevování. Člověk cítí, že dosavadní odpovědi nestačí, ale ještě neví, kde hledat další. Právě v tomto prostoru vzniká otevřenost, bez které by žádné hlubší poznání nebylo možné. Dokud si člověk myslí, že již všechno důležité ví, nemá důvod hledat. Teprve když si uvědomí hranice svého současného porozumění, objeví se prostor pro něco nového.

V životě Eduarda Tomáše se tato fáze začínala postupně prohlubovat. Nebyl člověkem, který by se spokojil s povrchním vysvětlením věcí. Čím více pozoroval svět, tím jasněji si uvědomoval, že lidská existence obsahuje rozměry, které nelze pochopit pouze prostřednictvím běžného vzdělání nebo společenských zkušeností. Kolem sebe viděl inteligentní a vzdělané lidi, kteří přesto zápasili se stejnými obavami, nejistotami a vnitřními konflikty jako ostatní. Viděl, že znalosti samy o sobě nezaručují moudrost. Viděl, že úspěch nemusí přinášet spokojenost. A viděl také, že člověk může navenek působit jistě, zatímco uvnitř zůstává plný nevyřešených otázek. Právě tato pozorování postupně vedla jeho pozornost k autorům a myšlenkovým směrům, které se pokoušely nahlédnout pod povrch lidského života. Na počátku dvacátého století nebylo snadné získat přístup k rozsáhlému množství duchovní literatury, jak je tomu dnes. Každá kniha měla svou váhu. Každý text bylo třeba číst pozorně. Člověk nemohl během několika minut přeskočit od jednoho názoru ke druhému. Pokud ho určitá myšlenka zaujala, často se k ní vracel celé týdny nebo měsíce. Nečetl proto, aby shromáždil co nejvíce informací. Četl proto, aby porozuměl.

A právě v tomto období začínal objevovat, že existují tradice, které se po staletí zabývaly stejnými otázkami, jaké se postupně probouzely i v něm. Otázka lidského vědomí nebyla nová. Otázka podstaty já nebyla nová. Otázka smyslu života, utrpení a vnitřní svobody provázela lidstvo od nepaměti. Čím více se s těmito myšlenkami seznamoval, tím více mohl vnímat zvláštní souvislost mezi různými kulturami a epochami. Přestože používaly odlišný jazyk a vyrůstaly v odlišných podmínkách, často směřovaly ke stejnému jádru. To bylo pro přemýšlivého člověka významné zjištění. Naznačovalo, že nejde pouze o soubor náhodných teorií nebo filozofických spekulací. Pokud se podobné poznatky objevovaly nezávisle na

sobě v různých částech světa, možná se dotýkaly něčeho skutečného. Něčeho, co přesahovalo jednotlivé kultury i historická období. Taková úvaha sama o sobě ještě nic nedokazuje, ale může člověka inspirovat k dalšímu zkoumání. Může v něm probudit touhu ověřit si, zda je možné tato tvrzení poznat vlastní zkušeností.

Právě zde se začíná objevovat důležitý rozdíl mezi zvědavostí a skutečným hledáním. Zvědavost vede člověka k tomu, aby sbíral informace. Hledání vede člověka k tomu, aby proměňoval svůj život. Zvědavý člověk chce vědět. Hledající člověk chce poznat. Tento rozdíl se může zdát nenápadný, ale ve skutečnosti určuje celý další směr cesty. Mnoho lidí se zajímá o duchovní témata. Jen menší část je ochotna podřídít svůj život tomu, co postupně objevuje.

Eduard se pomalu přibližoval okamžiku, kdy si tuto skutečnost začne uvědomovat stále jasněji. Myšlenky, které četl, pro něj nebyly pouze intelektuální zábavou. Dotýkaly se něčeho hlubšího. Dotýkaly se otázek, které nosil v sobě již od mládí. Každá nová kniha, každá nová myšlenka a každé nové poznání se stávaly součástí vnitřního dialogu, který probíhal pod povrchem běžného života. Nebyl to dialog s druhými lidmi. Byl to dialog se sebou samým.

Čím více se tento proces prohluboval, tím jasněji se ukazovalo, že některé odpovědi nelze nalézt pouze prostřednictvím čtení. Knihy mohou ukázat směr, ale samy člověka po cestě neprovedou. Mohou otevřít dveře, ale vstoupit musí každý sám. Mohou popsat zkušenost, ale nemohou ji nahradit. Toto poznání bude později tvořit jeden ze základních kamenů celé Eduardovy filozofie. V té době však bylo spíše tušením než jasným závěrem. Život mezitím pokračoval svým běžným tempem. Dny plynuly, přicházely nové povinnosti, nové zkušenosti i nová setkání. Na povrchu se možná zdálo, že se nic zásadního neděje. Uvnitř však probíhal proces, který měl v budoucnu změnit celý směr jeho života. Otázky, které se kdysi objevovaly jen občas, se stávaly stále přítomnějšími. Touha porozumět lidskému vědomí sílila. A někde na obzoru se již začínala rýsovat další etapa.

Etapa, ve které přestane být hledání pouze záležitostí knih a myšlenek. Etapa, ve které se poprvé objeví skutečná duchovní praxe.

Etapa, která postupně promění zvědavého mladého muže v člověka, jenž zasvětil celý svůj život poznání sebe sama.

Člověk si často představuje, že cesta k hlubšímu poznání začíná ve chvíli, kdy objeví určitou knihu, učitele nebo konkrétní metodu. Ve skutečnosti však takové objevy bývají spíše důsledkem dlouhého vnitřního procesu než jeho začátkem. Kniha může otevřít dveře pouze tomu, kdo již stojí před jejich prahem. Učitel může oslovit pouze toho, kdo je připraven naslouchat. A myšlenka může zakořenit pouze v půdě, která byla po dlouhou dobu připravována otázkami, pochybnostmi a hledáním. Když se dnes ohlížíme za životem Eduarda Tomáše, je snadné soustředit pozornost na období, kdy již studoval duchovní směry a vědomě se věnoval poznání sebe sama. Mnohem důležitější však je pochopit, co těmto krokům předcházelo. Bez této přípravy by totiž nikdy nemohly vzniknout.

Mladý muž, kterým se Eduard postupně stával, vyrůstal ve světě, který procházel mimořádně rychlými změnami. Nové Československo se rozvíjelo, města rostla, vzdělání se

stávalo dostupnějším a společnost hleděla vpřed s optimismem, který byl po hrůzách války pochopitelný. Mnoho lidí věřilo, že budoucnost přinese větší svobodu, prosperitu a možnosti, o jakých předchozí generace mohly jen snít. Takové období bývá plné energie a očekávání. Současně však odhaluje zvláštní skutečnost. I když se vnější podmínky zlepšují, základní lidské otázky zůstávají stejné. Člověk může žít v modernějším světě, ale stále se ptá, proč trpí. Může mít více příležitostí než jeho předkové, ale stále hledá smysl svého života. Může rozumět fungování okolního světa lépe než kdykoli předtím a přesto zůstává záhadou sám sobě.

Právě tento rozpor začínal Eduarda stále více zaměstnávat. Nebyl v tom sám. Celá první polovina dvacátého století byla obdobím, kdy mnoho myslitelů, filozofů i obyčejných lidí hledalo nové způsoby porozumění člověku. Staré jistoty byly otřeseny a nové odpovědi ještě nebyly pevně ukotvené. Na jedné straně stála víra ve vědu a technický pokrok. Na druhé straně rostl zájem o psychologii, filozofii a různé duchovní tradice. Mnozí cítili, že člověk není pouze biologickou bytostí ani pouhou součástí ekonomického systému. Že v něm existuje něco, co nelze změřit ani zvážit, a přesto to určuje kvalitu celého života.

Takové úvahy nebyly v tehdejší společnosti samozřejmé. Většina lidí měla dostatek starostí s každodenním životem. Práce, rodina, ekonomické zabezpečení a budování budoucnosti představovaly přirozené priority. O to zajímavější je sledovat, jak se u některých jednotlivců vedle běžných povinností rozvíjí ještě jiná rovina života. Rovinu, kterou nelze vysvětlit praktickým užtkem. Rovinu hledání. Takový člověk může žít navenek zcela obyčejným životem a přesto v něm probíhá proces, který určuje směr jeho budoucnosti mnohem silněji než všechny vnější okolnosti. Eduard začínal stále jasněji vnímat, že lidská zkušenost má dvě tváře. Jedna je obrácena ke světu. Zabývá se tím, co člověk dělá, čeho dosahuje, jaké vztahy vytváří a jaké místo zaujímá ve společnosti. Druhá je obrácena dovnitř. Ptá se, kdo vlastně všechny tyto zkušenosti prožívá. Kdo si uvědomuje radost i smutek. Kdo pozoruje přicházející a odcházející myšlenky. Kdo zůstává přítomen uprostřed všech změn, kterými život prochází. Tato druhá otázka je na první pohled mnohem méně nápadná. Přesto se právě ona stane později středem jeho zájmu.

V tomto období ještě nehledal definitivní odpovědi. Spíše se učil žít s otázkami. A to je dovednost, kterou dnešní člověk často podceňuje. Moderní společnost nás vede k tomu, abychom na každou otázku co nejrychleji našli odpověď. Jakmile se objeví problém, hledáme řešení. Jakmile vznikne nejistota, snažíme se ji odstranit. Existují však otázky, které nelze vyřešit okamžitě. Potřebují čas. Potřebují zrání. Potřebují zkušenost. Člověk je musí nést v sobě, někdy celé roky, než začne rozumět tomu, na co se vlastně ptají.

Právě takové otázky v sobě nesl i Eduard. Nešlo o intelektuální hádanky. Šlo o otázky, které se dotýkaly samotného základu lidské existence. Co je vědomí? Co tvoří skutečnou identitu člověka? Proč lidé hledají štěstí tam, kde ho často nenacházejí? Je možné nalézt vnitřní klid, který nezávisí na okolnostech? Existuje něco v člověku, co není podřízeno neustálým změnám života? Každá z těchto otázek v sobě nesla zárodek budoucí cesty. Kdyby tehdy někdo mladému Eduardovi řekl, že se jednou stane jednou z nejvýznamnějších osobností českého duchovního života, pravděpodobně by tomu nevěřil. Budoucnost byla stále otevřená. Nic nebylo rozhodnuto. Právě proto je toto období tak důležité. Ukazuje, že velké životní cesty nezačínají výjimečností. Začínají obyčejnou lidskou poctivostí. Ochotou

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy Moudrost Eduarda Tomáše.
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.